

Η Α' Οικουμενική Σύνοδος

Στράτος Θεοδοσίου και Μάνος Δανέζης

Επίκουροι καθηγητές Αστροφυσικής
Τμήμα Φυσικής-Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η απόφαση της Α' Οικουμενικής Συνόδου

Ο καθορισμός της ημερομηνίας του Πάσχα, όπως υπηρξε ένα μεγάλο πρόβλημα για τις πρωτο-χριστιανικές Εκκλησίες. Επειδή, λοιπόν, οι Εβραίοι γιόρταζαν το δικό τους Νομικό Πάσχα κατά την ημέρα της πανσελήνου, που συνέβαινε μετά την εαρινή ισημερία, και επειδή ο Χριστός αναστήθηκε μετά το εβραϊκό Πάσχα, η Α' Οικουμενική Σύνοδος που συνήλθε το 325 μ.Χ. στη Νίκαια της Βιθυνίας, θεώρησε αναγκαίο να σταματήσουν οι ασάφειες ως προς την ημερομηνία εορτασμού της.

Το 325 μ.Χ. η εαρινή ισημερία συνέβη στις 21 Μαρτίου και πάνω σ' αυτήν την σταθερή, όπως υπολόγισαν, ημερομηνία βασίστηκε ο επόμενος συνοδικός κανόνας υπολογισμού του Πάσχα: *«Το Πάσχα θα εορτάζεται την 1η Κυριακή, μετά την Σελήνη 14 ημερών η οποία συμπίπτει ή έπεται της εαρινής ισημερίας στις 21 Μαρτίου».*

Συνεπώς, αν η Σελήνη 14 ημερών (συνήθως πανσέληνος) συμβεί Κυριακή, το Πάσχα θα γιορτάζεται μία Κυριακή αργότερα, για να μη συμπίπτει το χριστιανικό με το εβραϊκό Πάσχα. Δηλαδή, ο κανόνας αυτός απαιτεί να γιορτάζεται το χριστιανικό Πάσχα μετά το εβραϊκό Πάσχα, που το γιορτάζουν οι Εβραίοι κατά την πανσέληνο του μήνα Νισάν, η οποία συμβαίνει συνήθως μετά την εαρινή ισημερία.

Στη συνέχεια, οι Πατέρες της Εκκλησίας ανάθεσαν στον Πατριάρχη Κύριλλο Α' της Αλεξάνδρειας (376-444 μ.Χ.), περιοχής όπου άκμαζε τότε η Αστρονομία, να καθορίσει το «Πασχάλιο» για όλες τις Χριστιανικές Εκκλησίες. Ο Κύριλλος Α' κατασκεύασε πίνακες του Πασχαλίου, με αφετηρία χρονολογήσεων την εποχή Διοκλητιανού, οι οποίοι πιθανώς έφθαναν μέχρι το 531 μ.Χ. Οι αστρονόμοι όμως της Αλεξάνδρειας υπολόγιζαν τις ημέρες της πανσελήνου από τον 19ετή κύκλο του Μέτωνος. Οι ημερομηνίες λοιπόν του Πάσχα καθορίστηκαν αρχικά (και καθορίζονται μέχρι σήμερα από την Ορθόδοξη Εκκλησία) με βάση τον 19ετή αυτόν κύκλο.

Έτσι «Πασχάλιον», ήδη από τον 3ο αιώνα, ονομαζόταν ο πίνακας, που κατάρτισαν αρχικά οι χριστιανοί επιστήμονες και ιερωμένοι, στον οποίον αναγράφονται οι ημερομηνίες των κινητών γιορτών κάθε έτους με αφετηρία την ημερομηνία εορτασμού του Πάσχα. Ο αρχικός πίνακας του Πασχαλίου υπέστη αργότερα ελαφρές τροποποιήσεις στην Αλεξάνδρεια και την Αντιόχεια, που αποσκοπούσαν κυρίως στην απλούστευση των σχετικών υπολογισμών.

Η συνέχεια της προσπάθειας καθορισμού της γιορτής

Απ' ό,τι φαίνεται, όμως, οι προηγούμενες προσπάθειες δεν ικανοποιούσαν αρκετά τις διάφορες Εκκλησίες. Έτσι, έναν περίπου αιώνα μετά την απόφαση της Α' Οικουμενικής Συνόδου, ο Βικτώριος Ακουιτάνος (Victorius d' Aquitaine)

με εντολή του πάπα Ιλάριου (461-467), ασχολήθηκε με τα ημερολογιακά ζητήματα και ιδιαίτερα με τον καθορισμό της ημέρας εορτασμού του Πάσχα (463 μ.Χ.). Η σημαντική συμβολή του Βικτώριου Ακουιτάνου ήταν το ότι συνδύασε τον 19ετή κύκλο του Μέτωνος με τον 28ετή κύκλο του Ηλίου και έτσι υπολόγισε τον κύκλο της «μεγάλης Πασχαλινής περιόδου». Αυτή ήταν ίση με 532 έτη (=19x28 έτη) και αναφερόταν συχνά

ως «Βικτωριανή περίοδος». Δηλαδή ο Βικτώριος παρατήρησε ότι αν σημειώσουμε τις διαδοχικές ημερομηνίες του Πάσχα για 532 έτη, η αριθμητική αυτή σειρά θα επαναλαμβάνεται η ίδια με την πάροδο των αιώνων.

Η «μεγάλη Πασχαλινή ή Βικτωριανή περίοδος» των 532 ετών είναι σήμερα γνωστή ως «Διονυσιακή», διότι χρησιμοποιήθηκε ευρέως από τον εκκλησιαστικό συγγραφέα Διονύσιο τον Μικρό (Dionysius Exiguus), ο οποίος με διαταγή του αυτοκράτορα Ιουστινιανού Α' (6ος μ.Χ. αιώνας) ασχολήθηκε με τον προσδιορισμό του Πασχαλίου. Ο Διονύσιος ο Μικρός κατασκεύασε Πίνακες του Πασχαλίου από το 532 μέχρι το 627 μ.Χ. Στη συνέχεια, ο πολυμαθέστατος Ισίδωρος, επίσκοπος Σεβίλλης (560-636 μ.Χ.), επεξέτεινε τους Πίνακες αυτούς μέχρι το 721 μ.Χ. Τον όγδοο αιώνα ο επιφανής Αγγλος θεολόγος Βέδας ο Αιδέσιμος (Venerable Bede, 672-735 μ.Χ.) τους επεξέτεινε μέχρι το 1063 μ.Χ.

Έτσι, τελικά, κατασκευάστηκαν πίνακες του Πασχαλίου για μια ολόκληρη «Διονυσιακή περίοδο» 532 ετών. Επίσης, είναι γνωστό ότι τα *Annales Cambriae* (Ουαλλικά χρονικά) του 11ου αιώνα, είναι στην ουσία Πασχαλινά χρονικά, τα οποία χρησιμοποιούσαν οι μοναχοί για να βρίσκουν τη σωστή ημερομηνία της κινητής εορτής του Πάσχα.

Τονίζουμε ακόμα ότι μια αφορμή για τη σύγκρουση μεταξύ του πάπα Λέοντα Θ' (1049-1054) και του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Μιχαήλ Κηρουλάριου (1043-1058), εκτός του θέματος του γάμου των Βυζαντινών ιερέων, υπήρξε το ζήτημα καθορισμού της ημερομηνίας εορτασμού του Πάσχα. Αρα, ο προσδιορισμός του Πασχαλίου ήταν ένα πολύ σοβαρό ζήτημα στις σχέσεις ανάμεσα στην Ανατολική και στη Δυτική Εκκλησία.

Στη συνέχεια και ο σπουδαίος αστρονόμος του Βυζαντίου, ο Νικηφόρος Γρηγοράς (1295-1359 μ.Χ.), είχε προσδιορίσει το σφάλμα του Ιουλιανού ημερολογίου και είχε καταρτίσει σχέδιο διόρθωσης του Πασχαλίου, που δυστυχώς δεν πραγματοποιήθηκε. Αλλά και κατά τους μετέπειτα χρόνους, το ζήτημα του Πασχαλίου ενδιέφερε τους Έλληνες λογίους της εποχής.

Με τη Γρηγοριανή μεταρρύθμιση του 1582 μ.Χ. η Δυτική Εκκλησία αντικατέστησε τον «χρυσούν αριθμόν» του Μέτωνος με την ακριβέστερη γρηγοριανή επακτή του Λίλιου και τους νέους Πίνακες υπολογισμού του Πάσχα του Ιησουίτη μοναχού, μαθηματικού και αστρονόμου Κρίστοφερ Κλάβιους, για το Γρηγοριανό ημερολόγιο.

Τελικά το πρόβλημα λύθηκε οριστικά το 1800 μ.Χ. όταν οι πίνακες αυτοί αντικαταστάθηκαν από τον περίφημο κανόνα υπολογισμού του Πάσχα του ονομαστού Γερμανού μαθηματικού Γκάους (Johan Karl Friedrich Gauss, 1777-1855). Ο κανόνας, ή καλύτερα η σχέση του Γκάους χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό τόσο του Ορθόδοξου Πάσχα, όσο και του γρηγοριανού Πάσχα των Ρωμαιοκαθολικών και Διαμαρτυρομένων, με τις επιμέρους τροποποιήσεις του για κάθε μία των περιπτώσεων.

Βιβλιογραφία

Στράτος Θεοδοσίου και Μάνος Δανέζης. «Η Οδύσσεια των ημερολογίων- Αστρονομία και Παράδοση». Εκδόσεις Δίαυλος. Αθήνα 1995.